

LAPSI- JA NUORISOPOLITIIKAN KEHITTÄMIS- OHJELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI 2009

Sisältö:

- 1) Johdanto
 - 1.1 säädöspohjasta
 - 1.2 arvioinnin toteuttamisesta
- 2) Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumisen arviointi
 - 2.1 Yleisiä huomioita
 - 2.2 Osa-alueiden arviointi
- 3) Yhteenvedo asioista, joita Nuora edistää arvioinnin pohjalta 2010
- 4) Jatkotoimet ja suositukset tulevaa kehittämisohjelmaa ajatellen

1. Johdanto

1.1. Säädöspohjasta

Nuorisolain (2006/72) 4§:n mukaan valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi nuorisopolitiikan kehittämisohjelman. Kehittämisohjelma sisältää valtakunnalliset nuorisopolitiikan tavoitteet ja suuntaviivat läänien ja kuntien nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle. Kehittämisohjelmaa tarkistetaan tarvittaessa.

Valtioneuvoston asetuksen (103/2006) nuorisotyöstä ja -politiikasta 1 § tarkentaa kehittämisohjelman sisältöä. Kehittämisohjelma sisältää valtakunnalliset lapsi- ja nuorisopoliittiset tavoitteet sekä läänien ja kuntien vastaavan ohjelmatyön suuntaviivat, jotka liittyvät koulutukseen, työllisyyteen, toimeentuloon, terveyteen, aktiiviseen kansalaisuuteen ja sosiaaliseen vahvistamiseen, asumiseen, yrittäjyyteen, asevelvollisuuteen ja siviilipalveluun sekä muihin lapsia ja nuoria koskeviin ajankohdaisiin asioihin. Asetuksen 11 §:n mukaisesti valtioneuvosto hyväksyi lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman ensimmäisen kerran vuoden 2007 aikana.

Nuorisolain (2006/72) 5§:n mukaan nuorisotyön ja -politiikan asiantuntijaelimenä on valtion nuorisosiain neuvottelukunta, jonka asettaa valtioneuvosto. Neuvottelukunta toimii opetusministeriön yhteydessä. Neuvottelukunnan tehtävänä on mm. antaa opetusministeriölle lausunto nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaan otettavista asioista ja arvioida vuosittain nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumista.

Hallitusohjelman mukaisesti kehittämisohjelma muodostaa perustan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmalle, joka seuraa ja tukee kehittämisohjelman toteutumista vaalikauden aikana. Hallituksen strategia-asiakirjaan kirjatut indikaattorit lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin seurannasta toimivat kehittämisohjelman toimeenpanon vaikuttavuusmittareina. Kehittämisohjelman sisällöt liittyvät myös terveyden edistämisen sekä työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelmiin.

Hallitus tulee antamaan lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumisesta eduskunnalle selonteon vielä ennen tulevia eduskuntavaaleja keväällä 2011.

1.2. Arvioinnin toteuttamisesta

Kehittämisohjelma on tiivistettävissä n. 300 toimenpide-ehdotukseksi. Toimenpide-ehdotukset ovat hyvin erityyppisiä. Tässä toteutumisen arvioinnissa on lähdetty liikkeelle nimenomaan kokonaisuuksien arvioinnista.

Kehittämisohjelmaa arvioidaan nyt toista kertaa. Vuonna 2009 toteutettu vuoden 2008 arviointi tehtiin eri ministeriöiden osalta kattavasti. Tällä kertaa päädyttiin kokoamaan tietoja käyttäen erilaisia lähteitä höydyksi, mm. Allianssin ja Kuntaliiton tekemää Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuus-odotukset -raporttia, nuorisobarometrejä ja tietenkin edellistä arviointia.

Arviointi palvelee myös käynnistyvää hallituksen selonteon valmistelua.

2. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumisen arviointi

2.1 Yleisiä huomioita

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma seuraa ja tukee kehittämisohjelman toteutumista vaalikauden aikana.

Nuorisoasiain neuvottelukunnan mielestä on arvokasta, että hallituksella on lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma. Tämän Suomen ensimmäisen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman tehtävänä on osaltaan edistää poikkihallinnollisuutta valtionhallinnossa, alueilla, kunnissa ja kansalaisyhteiskunnassa.

Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat hyvin eritasoisia. Kun tulevia ohjelmia tai ohjelman päivityksiä tehdään, toivotaan huomiota ohjelman rakenteeseen ja lisää konkreettisuutta toimenpiteisiin. Nuora toivoo, että tulevina vuosina priorisoitaisiin joitain teemoja, jotta toimeenpano toteutuisi paremmin.

Ohjelmalla pyritään vahvistamaan ennaltaehkäisevää työtä korjaavaan nähden. Nuora toteaa, että välttämättä aina tämä ei vaadi rahallisia resursseja vaan tarvitaan myös hyvien käytäntöjen monistamista.

2.2 Osa-alueiden toteutumisen arviointi

Moninaisuus ja yhdenvertaisuus (luku 4)

Yhdenvertaisuuslainsäädäntöä ollaan uusimassa. Oikeusministeriön asettaman yhdenvertaisuustoi-
mikunnan tekemät esitykset tukisivat toteutuessaan yhdenvertaisuuden huomioon ottamista työelä-
mässä ja muussa yhteiskuntaelämässä. Ne myös selkeyttäisivät nuorten mahdollisuuksia hakea apua
tilanteissa, joissa kokevat tulleensa syrjityksi. Lakiehdotuksessa käyttöön otettu moniperusteinen
syrjintä auttaa pääsemään entistä paremmin kiinni ns. vähemmistön vähemmistöjen ongelmiin, joita
ovat esim. ikään, alkuperään ja vammaisuuteen liittyvä syrjintä.

Lakiesitys velvoittaa koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen edistämään yhdenvertaisuutta ja eh-
käisemään syrjintää. Myös oppilaitosten tulisi lakiesityksen mukaan tehdä yhdenvertaisuussuunni-
telmat, joita käsitellään yhdessä oppilaiden kanssa. Indikaattorien valossa näyttäisi siltä, että moni-
naisuus ja yhdenvertaisuus on huomioitu hyvin opetuspuolella. Toisaalta aivan liian monet viestit
koulukiusaamisesta kertovat toisenlaisesta todellisuudesta. Koulukiusaamiseen - usein syrjintäpe-
rustein - tulee Nuoran mielestä puuttua entistä painokkaammin. Kiusaamisessa tulee olla 0-
toleranssi niin oppilaitoksissa kuin työelämässäkin.

Suhtautumisessa moninaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen on suuria alueellisia eroja. Näihin eroihin
tulee Nuoran mielestä kiinnittää huomiota jo päivähoitossa ja peruskoulussa.

Maahanmuuttajille tarkoitetun perusopetukseen valmistavan koulutuksen tuntimäärää on kasvatettu
huomattavasti.

Monikulttuurisuustyöhön ja maahanmuuttajien nuorisotoimintaan on opetusministeriöstä osoitettu
lisää rahoitusta, minkä Nuora näkee hyvänä asiana. Monet järjestöt kantavat huolta toiminnan tar-
joamisesta maahanmuuttajille, vaikka käytännön toimia maahanmuuttajatyössä voisi olla enem-
mänkin. Nuora näkee, että järjestöille voisi suunnata räätälöityjä palveluja, joilla edistettäisiin maa-
hanmuuttajien kotoutumista järjestöjen toiminnan avulla.

Saamen kielipesien lisärahoitus ja saamelaisten nuorisoneuvoston perustamisen tukeminen opetus-
ministeriöstä edistävät hyvin alkuperäiskansaamme kuuluvien nuorten aktiivista kansalaisuutta ja
oikeutta omaan kulttuuriin.

Nuora on huolissaan kuntasektorin resursseista monikulttuurisuuden huomioimisessa.

Luovuuden Suomi (luku 5)

Nuorten kulttuuriharrastusten tukeminen on keskeinen valtiovallan toimenpide. Kulttuuriharrastuk-
sia tuetaan niin yleisavustusten kuin erityisesti hankeavustusten kautta.

Kestävän elämäntavan oppimiseen on pyritty erityisesti oppilaitosten ympäristökasvatuksen ja eri-
laisten sertifikaattien avulla, mutta myös järjestöjen ympäristökasvatuksen ja -hankkeiden kautta.

Nuorisokeskukset ovat kehittäneet ympäristökasvatuksen malleja. Myös kuntien nuorisotyöhön on
malleja lanseerattu.

Nuorisobarometrin mukaan ilmastonmuutos huolestuttaa nuoria. Nuoran käsityksen mukaan tarvitaan edelleen selkeitä, toimivia käytännön malleja niin opetuspuolella kuin nuorisotyössä.

Ohjelman luovuus-osion toimenpiteet keskittyvät pitkälti lapsiin. Myös muut ikäryhmät tulisi huomioida osuudessa.

Valtioneuvosto tehnyt periaatepäätöksen nuorten tunnustuspalkinnoista, joka kantaa nimeä Sammon Takoja (työnimi). Tarkoituksena on, että vuonna 2010 alle 29-vuotiaille nuorille myönnetään 10 tunnustuspalkintoa luovasta toiminnasta tai nuorten uusien innovaatioiden esiintuomisesta. Palkinnon suuruus on 50 000 euroa. Nuora näkee tärkeänä, että tunnustuspalkinto vakiinnutettaisiin vuosittaiseksi yhdelle nuorelle myönnettäväksi palkinnoksi.

Digitaalinen sukupolvi (luku 6)

Verkkonuorisotyössä sekä mediakasvatuksessa on tärkeää muistaa, että tytöt ja pojat käyttävät nettiä hyvin eri tavoin. Tämä on myös syytä huomioida toimenpiteissä.

Liikenne- ja viestintäministeriö on yhteistyössä eri tahojen kanssa perustanut lasten ja nuorten mediafoorumin. Opetushallinnossa on erilaisia hankkeita, joiden tavoitteena on lisätä tietotekniikan käyttöä opetuksessa.

Kuvalainsäädännön uudistamishanke vastaa tämän päivän todellisuuteen, jossa ei voida viranomaisvalvonnalla estää lapsia ja nuoria kohtaamasta ei-toivottua kuvallista materiaalia. Mediakasvatuksella tulee tulevaisuudessa olemaan entistä merkittävämpi rooli. Nuora katsoo, että mediakasvatuksessa on huolehdittava niin lasten ja nuorten kasvattamisesta suojaamaan itseään kuin aikuisia vastuunsa tunnistamiseen.

Ylipäätään digitaalinen sukupolvi -tematiikkaan tulee edelleen voimakkaasti panostaa, myös vielä jäljellä olevalla ohjelmakaudella.

Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi koordinoi vasta perustettua verkkonuorisotyön foorumia. Verkkonuorisotyötä tekevät tahot muodostavat verkoston, Nuorille Suunnatun Verkkotyön Foorumin ("NuSuVeFo"), joka kehittää ja koordinoi verkkonuorisotyöhön liittyviä asioita.

Nuora on tyytyväinen verkkonuorisotyöhön tulleeseen taloudelliseen panostukseen, mutta toteaa, että ohjelman tavoite koko maan kattavasta verkkonuorisotalosta ei kuitenkaan ole toteutunut. On tärkeää, että nuori saa tukea siellä, missä on: tänä päivänä se tarkoittaa entistä useammin verkkoon liittyviä palveluja.

Laajaan osallistumiseen ja yhteisöllisyyteen (luku 7)

Nuorisolaki ei näytä 8§:n osalta toteutuvan kunnissa vielä tyydyttävästi. Noin joka kolmannessa Suomen kunnassa ei toimi nuorisovaltuustoa tai vastaavaa nuorten vaikuttamisryhmää. Joissain kunnissa toimii myös lasten vaikuttamisfoorumeita. Tilanne on hieman parantunut vuosi vuodelta. Toisaalta nuorten antaman palautteen perusteella pelkkä nuorisovaltuuston tai vastaavan olemassaolo ei takaa vaikutusmahdollisuuksia. Nuora tulee vaikuttamaan puutteiden poistamiseksi jo vuoden 2010 aikana mm. levittämällä hyviä toimintatapoja kuntien keskuuteen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Nuora toivoo edelleen perusopetuslakiin (239/2007) kirjattavaksi velvoite, että koululla on oppilaskunta, joka on rakennettu osaksi nuorten kunnallista vaikuttamisverkostoa.

Nuoran mielestä vaikuttaa siltä, että nuorten vaikuttamisessa ja osallisuuden lisäämisessä on päästy hyvään alkuun, mutta että paljon on vielä tekemistä toimintojen vakiinnuttamiseksi. Aikuisten, niin opettajien kuin kunnan muidenkin viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden, koulutukseen tulisi panostaa, jotta nuorilla olisi aito mahdollisuus vaikuttaa.

Nuorten aloitekanava on käytössä 95 kunnassa ja noin 35 % nuorista on sen vaikutuspiirissä. Lisäksi 60 kuntaa on ilmoittanut kiinnostuksensa sen käyttöön ottamiseen.

Kirkko on muuttanut seurakuntavaaleissa äänioikeusikärajaa 16 vuoteen. Nuora toivoo, että kunnallisten vaalien osalta äänioikeusikärajasta keskustelu saa tästä pontta. Nuora näkee tärkeänä äänestysikärajaa laskemisen 16 vuoteen kunnallisissa vaaleissa. Demokratiakasvatukseen tarvitaan vauhditusta, jota mm oppilaskuntatoiminta voisi tuottaa ja jota järjestöt tekevät normaalin toimintansa myötä omien jäsentensä keskuudessa.

Ohjelmassa on kovin vähälle jäänyt ennaltaehkäisevä nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntatoiminta. Se on kuitenkin Nuoran mielestä avain monien vaikeidenkin ongelmien välttämiseksi. Tavoitteena on ollut, että jokaisella nuorella olisi kiinnostava harrastus. Nuorten omien vastausten perusteella näyttäisi siltä, että vain 10 prosentilla nuorista ei ole harrastuksia. Järjestökiinnitteisyystutkimus puolestaan kertoo, että perinteinen harrastustoiminta ei ole aivan yhtä vetovoimaista kuin aiemmin, joskin tässä on eroja eri toimijoiden välillä sekä alueellisesti.

Monin paikoin suurissa kaupungeissa on järjestöillä pula kohtuuhintaisista harrastustoiminnan tiloista.

Lapsen oikeuksien tiedottamisesta valmistui huhtikuussa 2010 laajapohjainen esitys, jonka tuloksia voidaan jättää odottamaan.

Aika vapaalla - nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2009) mukaan erityisesti nuorimpien ikäluokkien (10–14 v) järjestöihin kuulumisen on vähentynyt viimeisen 10 vuoden aikana 68 %:sta 32 %:iin. Vanhempien ikäluokkien osalta muutos ei ole näin dramaattinen tai on toisensuuntainen. Kyselyn tuloksissa korostuu järjestöjen ulkopuolisen omaehtoisen toiminnan merkityksellisyys nuorten vapaa-ajan kannalta. Tutkimustiedon ääreen on syytä pysähtyä ja arvioida, mitä se vaikuttaa nuorten parissa tehtävään työhön ja järjestöjen toimintaan.

Edellä kuvatusta muutoksesta huolimatta Nuoran mielestä kansalaisjärjestöjen panosta lasten ja nuorten hyvinvoinnin tuottajina ei nykyisessä ohjelmassa ole tarpeeksi otettu huomioon. Tulevassa ohjelmassa nämä haasteet on otettava huomioon.

Myös kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta on kiinnittänyt huomiota nuorten mahdollisuuksiin osallistua ja vaikuttaa asioihin, ja se on esittänyt samansuuntaisia parannustoimia kuin Nuora.

Perheiden tukeminen *(luku 8)*

Lapsiperheiden asemaan on saatu parannuksia aikaiseksi. Lapsiperheiden tulonjaossa opiskelijalapsiperheet näyttäytyvät edelleen haasteellisena ryhmänä. Opiskelijalapsiperheiden heikko sosioeko-

nominen asema viivästyttää osaltaan opiskelijoiden perheellistymistä. Toisaalta perheen ja työn yhteensovittaminen on yhteiskunnassa todettu pulmalliseksi, ja siihen tulee jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota ja pyrkiä löytämään toimivia käytäntöjä.

Nuora perusti SATA-komitean työn seuraamiseksi alatyöryhmän, jonka työn perusteella Nuora esitti kannanoton loppuvuonna 2009. Siinä esitettiin opintotuen huoltajakorotuksen käyttöön ottamista opiskelijaperheiden taloudellisen aseman parantamiseksi. Nuora toivoi, että opintotuki otettaisiin mukaan lakisääteiseen perusturvaetuuksien riittävyuden määräaikasarviointiin ja opintotuen kehittämistä jatkossa osana sosiaaliturvan kokonaisuutta.

Työttömyyden kohdatessa tarvitaan perheiden jaksamisen tukemiseen erityistoimia. Konkreettisena esityksenä on tehdä lapsilisästä etuoikeutettu tulo, jolloin se ei vaikuta toimeentulotuen määrään.

Nuoret ovat edelleen vuokra-asuntomarkkinoilla suhteellisen heikossa asemassa. Tämä näkyy suoraan myös lapsiperheiden erityisen ahtaana asumisena. Tarvitaan toimintamalleja ja rahoitusta ongelmien ratkaisemiseksi.

Nuora kiinnittää huomiota siihen, että koko luku perheiden tukemisesta olisi kaivannut konkreettisuutta. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma tukee toki erityisesti tätä ohjelman osuutta.

Varhainen puuttuminen ja erityisryhmien tuki (luku 9)

Monialainen yhteistyö on kunnissa lähtenyt liikkeelle erityisesti etsivän nuorisotyön resursoinnin myötä. Tietojen vaihtoon saadaan merkittävä parannus, mikäli nuorisolain muutosesitys hyväksytään eduskunnassa, kuten myös Nuora on toivonut. Monialainen ja hallintorajat ylittävä työ on ensiarvioista niin varhaisessa puuttumisessa kuin myös työ- ja opiskeluelämästä jo pois jääneiden nuorten osalta.

KiVa Koulu -hankkeella on saatu myönteisiä tuloksia kaikilla peruskoulun luokka-asteilla. Ohjelman toimintatavat ja -mallit ovat olleet kaikkien koulujen käytettävissä syksystä 2009 lähtien. Koulut ovat innostuneet ohjelmasta, kaikki halukkaat eivät päässeet aloittamaan vielä vuonna 2009. Nuora näkee, että tällaisiin hankkeisiin tulee jatkossakin panostaa, erityisesti niiden käyttöön ottamisen ja levittämisen resursseihin.

Lainsäädäntötyössä on otettu huomioon nuorten rikoksentekijöiden osalta erityistarve tiedonkulun ja vaihdon helpottamiseksi.

Tiedossa on, että viimeisten vuosien aikana lastensuojelun asiakkaiden määrä on kasvanut huomattavasti. Sen sijaan resurssit eivät ole lisääntyneet samassa suhteessa. Tähän epäsuhtaan Nuora kiinnittää huomion ja edellyttää merkittävää panostusta, jotta ongelmat eivät räjähdä käsiin.

Nuora toivoo panostusta lähi- ja perhesuhdeväkivallan tutkimukseen sekä ennaltaehkäisyyn. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksessa olevaan lähi- ja perhesuhdeväkivallan yksikkö tarvitsee lisäresursseja. Nuora toteaa, että nollatoleranssi on ainut vaihtoehto lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa väkivallassa. Tällä osa-alueella tehdään paljon korjaavaa työtä ennaltaehkäisevään nähden.

Kaikkien nuorten saaminen koulutukseen ja työelämään (luku 10)

Otsikon mukaiseen toimintaan on viime vuosien aikana saatu lisää taloudellisia resursseja ja asiaan on kiinnitetty paljon huomiota. Edelleen tarvitaan taloudellisia panostuksia sekä myös hyviä toimintamalleja ja esimerkkejä.

Perusasteelta siirtyä toisen asteen koulutukseen noin 96 % nuorista. Keskeyttämisaste on kuitenkin korkea: noin joka kolmas ammatillisen koulutuksen aloittaneista keskeyttää opinnot ensimmäisen vuoden aikana. Ammatillisen koulutuksen puolella tulee olla tarjolla riittävästi oppilashuoltoa, jotta pystytään varhaisessa vaiheessa toimimaan turhien keskeyttämisten vähentämiseksi. Uutena haasteena näyttää se, että ammatillisen koulutuksen alueelliset aloituspaikat eivät kohtaa nuorten kysyntää. Tässä on kyse siis nimenomaan alueellisista ongelmista.

Nuorten työttömyys on vaikeutunut viime vuosien aikana merkittävästi ja vaikeutumien on jatkunut edelleen. Nuora perusti keväällä 2009 työryhmän, jonka tehtävänä oli seurata nuorten sijoittumista koulutus- ja työmarkkinoille. Erityisesti sen tuli kiinnittää huomiota tulevaisuuden työvoimatarpeisiin ja toimenpiteisiin koulu- ja työmarkkinapudokkuuden ehkäisemiseksi sekä arvioida hallituksen ja kuntien toimia nuorisotyöttömyyden ehkäisemisessä. Työryhmä järjesti nuorten seminaarin, jossa nuoret pohtivat mm. koulutusta ja työmarkkinoita.

Nuoran toimesta tehtiin selvitys "Muistio nuorten työelämäasenteista ja -arvoista sekä toimenpiteistä nuorten työllisyyden edistämiseksi" osana valtioneuvoston Kasvu-hanketta.

Erityisesti syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi on tehty erittäin toimivia ja konkreettisia ratkaisuja. Etsivän työn ammattilaisten palkkaukseen myönnettyillä avustuksilla on parannettu nuorten työpajatoiminnan varhaisen puuttumisen ja matalan kynnyksen palveluja. Etsivät työpari-toiminnan alueellinen kattavuus on hyvä. Vuonna 2009 etsivä nuorisotyö tavoitti noin 8.000 nuorta. Etsivän työn hankkeissa kunnat tekevät yhteistyötä yli kuntarajojen ja kunnan sisällä yli hallintorajojen. Kunnat tavoittelevat toiminnalla myös yhteistyötä nuorten kodin, koulujen ja oppilaitosten kanssa.

Nuorten työpajatoiminta on osoittautunut tärkeäksi keinoksi tukea nuoren itsenäistymistä ja sosiaalista vahvistumista. Työpajan voima on verkostomaisessa moniammatillisessa toiminnassa sekä konkreettisessa tekemisessä. Työpajatoiminnassa tavoitettiin 2.600 nuorta edellisvuotta enemmän, yhteensä noin 11.300 alle 29-vuotiasta. Heistä noin 75 % sijoittui koulutukseen, työhön tai muuhun toimintaan.

Työnhakijana olevalle nuorelle olisi ensiarvoista voida opiskella työnhakujakson sisälläkin, sillä se voisi lisätä toisaalta nuoren työmarkkinakelpoisuutta että lisätä kiinnittyneisyyttä yhteiskuntaan.

Nuora näkee välttämättömäksi suunnata resursseja perus- ja toisen asteen rajapinnalle nuorten saatamiseksi perusasteelta toisen asteen opintoihin. Siirtymää voidaan helpottaa erilaisin keinoin: 10-luokat, JOPO-toiminta 10-luokkien yhteydessä, ammattikymppit, ammattistartit, työpajat ja myös etsivä nuorisotyö. Perustana tulee olla toimiva oppilaanohjaus perusopetuksen puolella. Nuorisotyöttömyyden torjumiseksi ja nuorten kiinnittymiseksi työelämään tarvitaan niin ikään sekä taloudellisia resursseja että tukitoimia. Nuorella tulisi olla tukiverkko elämän eri tilanteissa, myös toimeentulotuen ohella. Nuoran mielestä nuorten yhteiskuntatakuun tulee kattaa joko opiskelu- tai työpaikka.

Terveyden edistäminen ja terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen (luku 11)

Viime vuonna saatiin hälyttäviä tietoja ammatillisen oppilaitosten ja lukio-opiskelijoiden elämäntapojen eroista esim. tupakoinnin ja humalahakuisen juomisen suhteen. Nuoran mielestä tarvitaan kiireellisesti uudistusta lakiin ammatillisesta koulutuksesta nimenomaan terveyden edistämisen näkökulmasta. Lisäksi ammatillisiin oppilaitoksiin tarvitaan monialaisen yhteistyön kehittämistä, järjestöyhteistyötä sekä terveyspalveluita. Tuloerojen kasvu selittää myös terveyden- ja hyvinvoinnin erojen kasvua.

Nuoran mielestä koulu- ja oppilaitosterveydenhuolto tulee nähdä merkittävänä ennaltaehkäisevänä tekijänä. Jokaisella oppilaalla ja opiskelijalla tulee olla mahdollisuus tavata riittävän usein oppilaitoksen terveydenhuoltohenkilöstöä. Ammattikorkeakoulun puolella vireillä oleva YTHS-laajennus tukisi omalta osaltaan tätä tavoitetta.

Nuorten on usein vaikea hahmottaa palvelujärjestelmää. Tämä on tullut esille erityisesti etsivän nuorisotyön puolella. On tärkeää, että nuori saisi jo peruskoulussa riittävästi tietoa eri palveluista, vaikka ei juuri sillä hetkellä niitä tarvitsisikaan.

Nuorten hyvinvointiasioiden käytännön kehittämisessä tietojen luovutus on oleellista. Tähän tähtää myös Nuorisolain vireillä oleva muutosesitys, jota Nuora kannattaa.

Ravintotietouteen on ohjelmakaudella panostettu eri tavoin. On syytä seurata, miten panostuksen vaikutukset näkyvät lasten ja nuorten ruokailutottumuksissa.

Nuorten mielenterveyden häiriöiden aiheuttamat haitat ovat voimakkaassa kasvussa. Kela korvasi alle 30-vuotiaille viime vuonna yli 400 000 sairauspäivää mielenterveyden häiriöiden perusteella. Määrä on 44 % suurempi kuin vuonna 2004. Suurin muutos on tapahtunut 16–19-vuotiaiden miesten ikäryhmässä, jossa sairauspäiväraha-kausien määrä on lisääntynyt 75 %. Nuora tulee esittämään tähän puuttumista vielä nykyisellä ohjelmakaudella.

Asuminen ja yhdyskuntasuunnittelu (luku 12)

Nuorten asunnottomuus kulkee käsi kädessä muiden ongelmien kanssa. Työllistyminen vaikeutuu, kiinnittymisessä yhteiskuntaan voi olla pulmia. Nuorten lapsiperheiden ahdasta asumista ja asumismenojen karkaamista käsistä on pyritty ehkäisemään edullisten vuokra-asuntojen rakennuttamisella erityisesti pääkaupunkiseudulle.

Asunnottomuutta on ehkäisty valtion toimin mm. lainoitusehtojen parantamisella. Nuorten tuettua asumista koskeva hanke auttaa nuoria arjen hallinnassa kokonaisuudessaan.

Varhaisnuorisojärjestöjen jäsenille tehtyjen kyselyjen mukaan nuoret ovat erityisen huolissaan itseensä kohdistuvasta liikenteen vaarasta. Lapset ja nuoret ovat myös halukkaita vaikuttamaan kevyen liikenteen reititykseen ja liikenneturvallisuuden rakenteellisiin ratkaisuihin. Nuoran mielestä vaikuttaa kuitenkin siltä, että edelleen liikennesuunnittelussa osallistetaan liian harvoin ja liian vähän lapsia ja nuoria mukaan kehitystyöhön. Tähän tulee jatkossa panostaa voimakkaammin, sillä nuorisolaki velvoittaa myös yhdyskuntasuunnittelua.

Liikkumisessa alle 18-vuotiaat ovat riippuvaisia kevyen liikenteen sujuvuudesta, julkisen liikenteen palveluista sekä vanhempien tai kavereiden kyydeistä. Tämä koskee erityisesti liikkumista harrastuksiin tai ystävien tapaamisiin.

Nuora painottaa niin liikennekulttuurin edistämistä kuin julkisen liikennöinnin tukea, mikä on myös ympäristön kannalta tärkeää.

Kehittämisohjelman seuranta ja tietotarve *(luku 13)*

Nuora asetti nuorten hyvinvointi-indikaattoreita kehittävän työryhmän, joka esitys saadaan 2010 keväällä. Indikaattorit tukevat kehittämisohjelman seurantatyökaluksi suunniteltua seurantatyötä. Suunnittelussa on otettu huomioon samaan aikaan käynnissä oleva lasten hyvinvoinnin ydinindikaattorivalmistelu. Pohjana indikaattoreiden valinnalle ovat olleet opetusministeriön aiemmin ylläpitämät nuorten elinoloindikaattorit. Näistä indikaattoreista osa on karsittu ja toisaalta on pyritty lisäämään nykytutkimuksen ja käyttötarpeiden kannalta perustellumpia indikaattoreita.

Lapsivaikutusten arvioinnin pilotit ovat käynnistyneet eri ministeriöissä ja niistä saadaan hyvää pohjaa laajemmalle arvioinnille.

Tarvitaan ajankohtaista tietoa kehittämisohjelman toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Jatkossa nuorten hyvinvointi-indikaattoreiden ja toisaalta lapsi-indikaattoreiden avulla voidaan paremmin tarkastella toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Nuora on huolissaan siitä, että Tilastokeskuksen resursseja ollaan vähentämässä ja samalla lisäämässä EU:n tarpeisiin tehtävän tilastoinnin määrää. Lasten ja nuorten hyvinvointi ei ole näissä prioriteettina, mikä vaikeuttaa jatkossa seurantatietojen keruuta ja ylläpitoa.

3. Yhteenvedo asioista, joita Nuora edistää arvioinnin pohjalta 2010

1. Luvun 7 arvioinnissa todettiin, että nuorisolain 8 § ei toimi vielä läheskään kaikissa kunnissa. Nuorten osallisuus on nuorisopolitiikan ydinasioita. Nuora tulee vaikuttamaan puutteiden poistamiseksi mm. levittämällä hyviä toimintatapoja kuntien keskuuteen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
2. Syksyn kirkollisvaalien aikaan Nuora voi nostaa esille keskustelun äänestysien laskemisesta 16 vuoteen kunnallisissa vaaleissa.
3. Nuorten mielenterveyden häiriöiden aiheuttamat haitat ovat voimakkaassa kasvussa. Nuora tulee esittämään asiaan puuttumista.
4. Muita toteutumisen arvioinnissa huonossa tilassa olevia asioita edistetään toimintasuunnitelman mukaisesti tai kun niitä muutoinkin käsitellään.

4. Jatkotoimet ja suositukset tulevaa kehittämisohjelmaa ajatellen

Yhteenvedona Nuorisiasiain neuvottelukunta toteaa, että:

1. Ohjelman toimenpiteissä tulisi olla enemmän konkretiaa. Ohjelmassa on kaikkiaan noin 40 erillistä tavoitetta / toimenpidettä, joita ei ole selkeästi priorisoitu. Niiden seuranta on vaikeaa jo niiden lukumäärän takia ja myös siksi, että kuntatasolle asti ulottuvaa tiedonkeruuta ei tehdä ohjelman näkökulmasta.
 - o Nuora esittää, että tuleva (lapsi-) ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma rakentuisi eri hallinnonalojen dialogin pohjalta ja yhteistyössä sidosryhmien kanssa siten, että yhdessä haetaan ne kysymykset, joihin ohjelmalla halutaan vaikuttaa.
 - o Nuora esittää, että tulevassa (lapsi- ja) nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa määritettäisiin selkeät keihäänkärjet, joiden toteutumista seurattaisiin.
2. Poikkihallinnollisuutta tulee kiinnittää edelleen huomiota, sillä se ei vielä toimi toivotulla tavalla. Kaikkien olennaisten sektorien tulee olla tiiviisti mukana toimeenpanossa.
3. Myös poliittisen johdon tulee seurata ohjelman toimeenpanoa ja tukea Nuoran toteuttamaa arviointitehtävää niin, että Nuoralla on käytössään kaikki asiaan liittyvä tarpeellinen tieto.
4. Nuora on huolissaan siitä, jos valtiovallan resursseja suunnataan lainsäädännöllisiin muutoksiin lapsi- ja nuorisopoliittisen koordinaatiossa. Nuoran käsityksen mukaan on tärkeää ja kiireellistä saada erilaisia hyviä toimintamalleja käytäntöön. Nuora pelkää, että nuorten hyvinvointi ja aktiivinen kansalaisuus jäävät reformien alle. Suuri kysymys on edelleen nuorisotyöttömyys, johon koordinaation kehittämisessä ei ole kiinnitetty huomiota.
5. Nuora tulee järjestämään syksyllä 2010 yhdessä eri tahojen kanssa Lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman arviointisymposiumin. Siinä luodaan kokonaiskuva ohjelman vaikutuksista hyvinvointiin.
6. Nuora esittää, että hallitus antaisi Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman mukaisen nuorisopoliittisen selonteon eduskunnalle jo keväällä 2011 (ohjelman mukaan vasta syksyllä 2011).